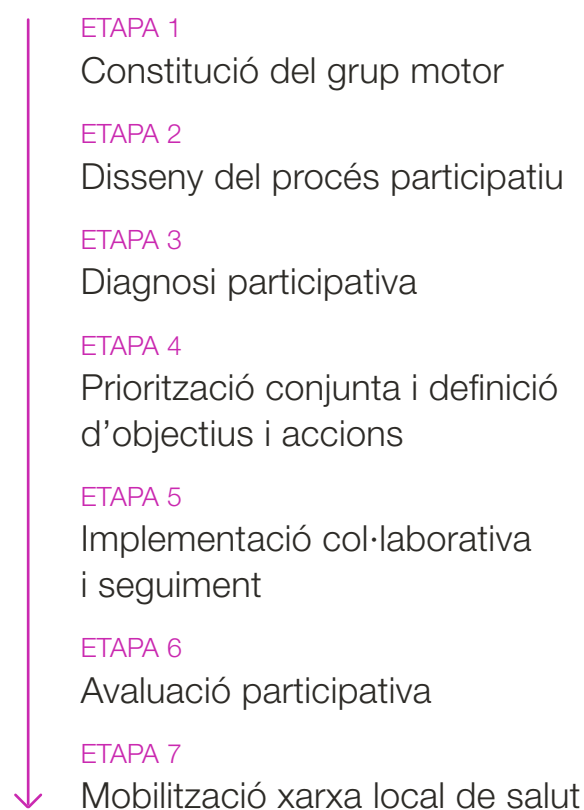

3. El cicle de participació en el marc dels plans locals de salut

La participació en el marc dels plans locals de salut ha de ser vista com la mobilització d'un conjunt d'actors institucionals i no institucionals en un procés de millora contínua de les polítiques locals de salut. El procés d'elaboració i desplegament dels plans locals de salut ha de servir de fil conductor per establir un cicle permanent per promoure la participació local en salut.

A continuació, es presenta un model de cicle de participació inspirat en els cicles de millora contínua que incorpora la dimensió participativa:

Els capítols següents es dediquen a detallar les característiques i possibles dinàmiques de participació a promoure en cadascuna de les etapes. Així mateix, per tal d'aprofundir sobre els elements a abordar en cada etapa, es pot consultar la ja citada *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut de la Diputació de Barcelona*.

Participació estratègica:
deliberació / codecisió

Participació operativa:
codisseny / col·laboració

Nota: la informació i el retiment de comptes al conjunt de la ciutadania ha d'acompanyar tot el cicle participatiu associat als plans locals de salut. L'objectiu és garantir una participació informada i transparent tant pel que fa a la qualitat dels processos participatius realitzats com pel que fa al seu impacte en les polítiques municipals.

ETAPA 1

3.1 Constitució del grup motor

3.1.1. Funcions del grup motor

Quan l'Ajuntament pren la decisió d'impulsar un Pla Local de Salut, el primer que ha de fer és dissenyar l'estructura de gestió del procés. L'alcalde ha de designar la delegació, àrea o departament de referència (direcció política i tècnica) i crear el grup motor (intersectorial i interdisciplinari) de contingut tècnic.

El grup motor és l'equip de persones que ha de liderar i coordinar el procés d'elaboració, implementació i avaluació del Pla Local de Salut. Per tant, també és el principal impulsor de la participació ciutadana associada al Pla Local de Salut.

La capacitat de coordinació i de treball en xarxa entre diferents àrees d'especialització s'ha convertit en un repte que afecta totes les àrees de l'Administració pública. La publicació *L'acció intersectorial en salut: guia per al disseny d'un mètode de treball en l'àmbit municipal*, impulsada per la Diputació de Barcelona (Diputació de Barcelona, 2016) dona orientacions sobre com abordar l'acció intersectorial en salut.

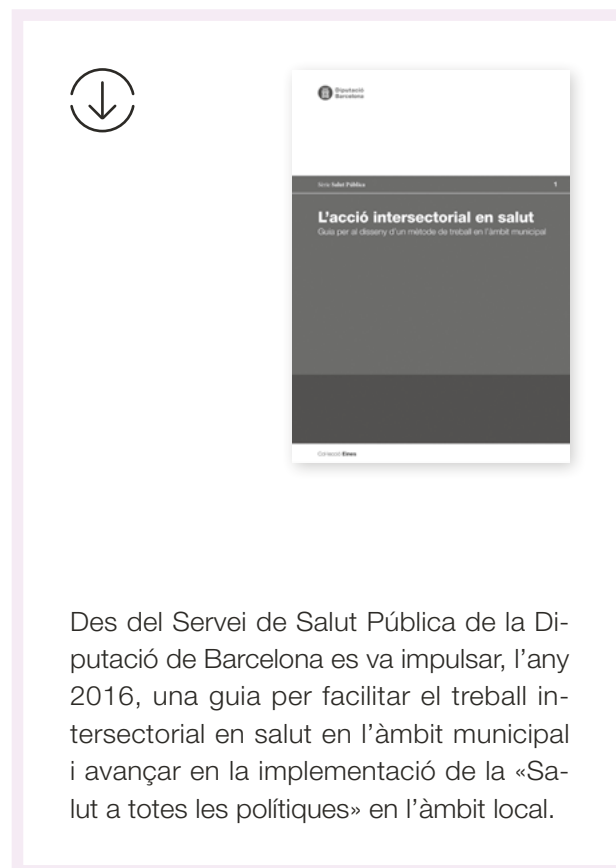
3.1.2. Composició del grup motor

El grup motor (també anomenat grup coordinador o grup director) acostuma a ser un grup de treball intern de l'Ajuntament i està habitualment format per responsables polítics i tècnics de l'Ajuntament, amb membres de l'equip tècnic de diferents àrees o sectors.

En l'àmbit de la salut, cada vegada s'és més conscient que la capacitat d'actuar sobre els seus determinants depèn de regidories diverses, com ara urbanisme i mobilitat, cultura i educació o medi ambient i sostenibilitat. Per això, la constitució del grup motor és una oportunitat per consolidar una xarxa interna de

treball dins el mateix Ajuntament. I no només dins el mateix Ajuntament, ja que la posada en marxa del grup motor també és una oportunitat per incorporar la participació dels agents i de la ciutadania en el disseny mateix del procés participatiu per elaborar el Pla Local de Salut. Per aquest motiu, alguns municipis també incorporen agents de salut del territori i altres representants de la ciutadania.

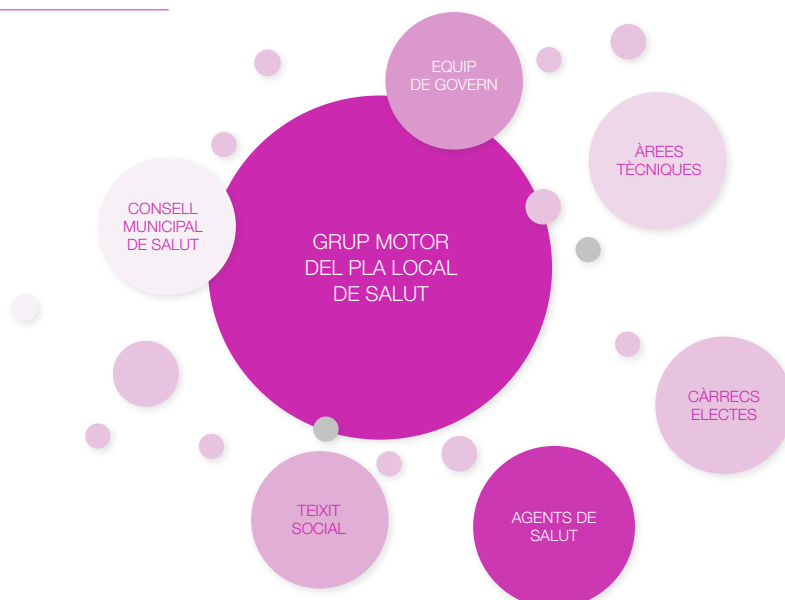
Pel que fa a la dimensió del grup, cal tenir en compte que ha de ser operatiu si es vol que sigui efectiu. L'amplitud i el nombre de participants i la seva procedència dependrà de la diversitat de la realitat local.

Des del Servei de Salut Pública de la Diputació de Barcelona es va impulsar, l'any 2016, una guia per facilitar el treball intersectorial en salut en l'àmbit municipal i avançar en la implementació de la «Salut a totes les polítiques» en l'àmbit local.

Constel·lació estratègica del grup motor

El grup motor transversal del Pla Local de Salut del Prat de Llobregat 2018-2023

El Prat de Llobregat, 2018

L'Ajuntament del Prat de Llobregat va constituir un grup motor transversal per coordinar el procés d'elaboració del pla i el procés de seguiment i avaluació posterior amb la següent composició:

Direcció política:

- Regidor/a de Salut Pública i Consum

Coordinació tècnica:

- Cap de secció de Salut Pública i Consum

Equip tècnic transversal:

- Director/a de l'Àrea d'Esports i Salut Pública
- Director/a de l'Àrea d'Igualtat i Drets Socials
- Director/a de l'Àrea de Promoció Econòmica
- Director/a de l'Àrea d'Urbanisme i Medi Ambient.
- Director/a de la Unitat de Gestió - SAP Delta del Llobregat
- Cap de la Secretaria de Salut Pública del Baix Llobregat.

Més informació:

<https://www.elprat.cat/persones/viure-en-salut/i-pla-local-de-salut>

ETAPA 2

3.2 Disseny del procés participatiu d'elaboració del Pla Local de Salut

3.2.1. Identificació dels actors a implicar

La importància dels actors de la participació

A qui cal convidar a participar? Cal anar a buscar expressament determinats col·lectius per obtenir el seu punt de vista? Cal apostar per tenir una gran quantitat de participants o bé és preferible prioritzar-ne la qualitat?

De la mateixa manera que cal preveure l'absència de diferències en salut entre grups poblacionals (equitat en salut), també cal garantir que qualsevol persona o col·lectiu, independentment dels seus ingressos, el seu nivell educatiu i la seva ocupació, tingui les mateixes oportunitats per participar i implicar-se en el Pla Local de Salut.

Per garantir aquesta equitat en la participació, cal maximitzar tres variables que estan molt associades entre elles: la representativitat, la diversitat i la inclusivitat de les persones que hi participen (el que en termes sociològics es denominaria la mostra) respecte de tota la població potencialment implicada en la salut (l'univers):

Representativitat: Davant la dificultat d'arribar a tota la població, convé que les persones que acabin participant en el pla reflecteixin de la manera més fidel possible la realitat del territori. És a dir, que les persones participants siguin representatives del conjunt de la població.

Diversitat: Com ja s'ha dit al principi de la Guia, la participació serveix per enriquir les decisions que s'han de prendre i els projectes que s'han d'impulsar. Per això, cal procurar que el grup de persones amb qui s'interactua sigui com més divers millor per tal de recollir totes les sensibilitats i punts de vista respecte de la salut, independentment de si són majoritaris o no.

Inclusivitat: En relació amb els altres dos conceptes, la inclusivitat té en compte les possibles desigualtats que hi pot haver entre grups de persones diferents per poder participar en el procés. Per no deixar ningú fora, caldrà fer un esforç per incorporar aquelles persones que en condicions normals no podrien participar-hi. Si s'impulsa, per exemple, una consulta en línia, caldrà fer-ne una versió en paper per facilitar la participació de les persones que no poden accedir fàcilment a la tecnologia (com ara la gent gran).

La cerca de la representativitat, la diversitat i la inclusivitat implica, necessàriament, un esforç de proactivitat per anar a buscar les persones participants.

D'altra banda, quan l'Administració decideix impulsar un procés o projecte participatiu, es tendeix a pensar en clau externa, és a dir, en actors i agents de fora de l'Administració. En l'impuls de la salut pública, també serà fonamental pensar en clau interna i implicar tots els àmbits de l'Administració que tenen a veure amb la salut.

Treball per implicar col·lectius poc mobilitzats en l'elaboració del Pla Local de Salut

Castellbisbal, 2018

L'any 2018 l'Ajuntament de Castellbisbal va iniciar els treballs per elaborar el Pla Local de Salut, en els quals es preveia obrir la participació a la ciutadania i a diferents agents del territori. Concretament, es van dur a terme accions proactives per implicar col·lectius que normalment no participen en processos com aquest, entre les quals destaquen les següents:

- Amb el suport del Consorci de Normalització Lingüística (CNL), es va difondre l'enquesta del perfil local de salut entre els alumnes dels cursos de normalització lingüística.
- Amb el suport de serveis socials i del mateix CNL, es van fer entrevistes grupals a un grup de dones nouvingudes que ja estava en marxa.

L'aposta del Pla Local de Salut de Castellbisbal per anar a buscar espais ja en marxa on poder accedir a persones que poguessin estar interessades a participar en un procés així, va permetre arribar a col·lectius diferents dels que sempre hi participen, en aquest cas fent especial èmfasi en les dones i les persones nouvingudes. El suport d'altres àrees de l'Ajuntament i l'aliança amb el CNL van ser clau perquè l'aposta reeixís.

Més informació:

<https://www.castellbisbal.cat/municipi-per-temes/participacio-ciutadana/planos-lo-cals-de-participacio-ciutadana/pla-local-de-salut.html>

Els sociogrames d'actors

Una eina que pot ajudar a identificar els principals discursos i posicionaments en un territori, per no deixar ningú fora del procés, és el sociograma o mapa d'actors. Aquesta eina gràfica permet situar els col·lectius que poden estar més disposats a participar en l'elaboració del pla, els que tenen un posicionament més escèptic, els que poden tenir dificultats per intervenir-hi, etc. El grup motor és l'espai adequat per elaborar el sociograma d'actors.

No hi ha un procediment únic per elaborar un sociograma, però sí que s'hi poden distingir tres passos bàsics, que s'han de seguir de forma seqüencial: la identificació dels actors, la seva representació en un pla i la caracterització de la relació entre ells:

Identificació dels actors: El primer pas és fer una llista exhaustiva de tots els actors que poden estar

relacionats amb la salut al municipi. En aquesta identificació, cal seguir els criteris ja esmentats de representativitat, diversitat i inclusivitat.

Representació gràfica: El següent pas és situar els actors detectats en un suport gràfic, normalment en dues dimensions. La seva distribució en aquest pla pot donar informació sobre les característiques de cada actor.

Relació entre els actors: L'últim pas és la caracterització de la relació que hi ha entre els actors: d'aliança o sinergia, de confrontació, de dependència...

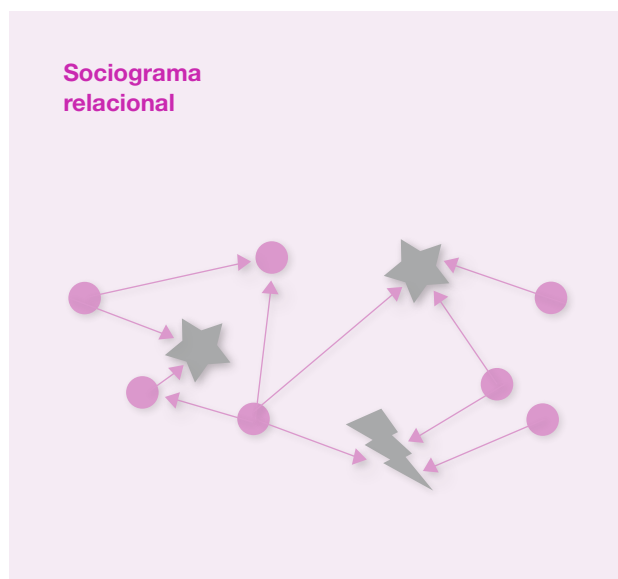
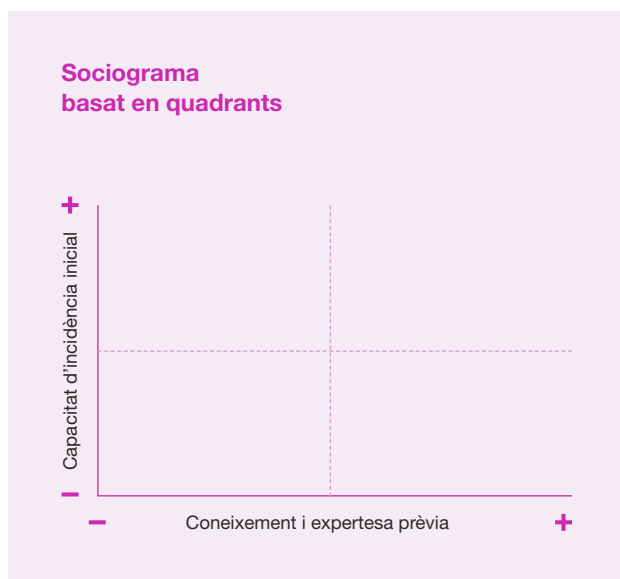
Per representar el sociograma, tan sols cal un suport gràfic sobre el qual situar els principals agents que es detectin i on traçar els vincles i relacions que tenen entre ells o amb la salut. A continuació es presenten algunes opcions sobre com representar gràficament el sociograma:

Tipus de sociograma	Descripció
Piramidal	Es representa amb tres nivells organitzatius distribuïts verticalment, de dalt a baix: el nivell institucional (entitats públiques o privades), el nivell dels col·lectius socials (els grups socials organitzats formalment) i el de la base social (grups de població no organitzats formalment).
Eixos de coordenades o cercles concèntrics	Es representen un màxim de dos eixos de coordenades que representen sengles variables clau, que permeten caracteritzar els agents (per exemple, el grau d'implicació en salut, l'escala territorial, etc.). Les variables generen uns quadrants (o uns cercles concèntrics) sobre els quals es distribueixen els agents identificats fins a completar el mapa d'actors.
Relacionals	Aquesta forma de representar el sociograma permet detectar les relacions que hi ha entre els diversos agents (de dependència, de col·laboració, de conflicte, sense relació). Aquestes relacions es representen amb connectors entre els agents identificats. Aquesta tècnica també es pot fer servir per completar un sociograma piramidal o d'eixos de coordenades.

Aquests sociogrames analitzen els actors des de perspectives diferents i, per tant, és recomanable combinar-los per tal de tenir una representació més acurada dels actors a implicar en el marc dels plans locals de salut.

Exemples de representació gràfica d'un sociograma

Principals actors tipus en el marc dels plans locals de salut i estratègies d'interrelació

A continuació es presenta una relació dels actors potencialment implicats en el marc dels plans locals de salut segons quatre grans categories:

Agents institucionals

Equip de govern i càrrecs electes

Per tal de dotar de legitimitat la participació ciutadana és clau que el pla sigui fruit de l'entesa de totes les administracions i àrees de govern implicades. Aquest compromís amb el pla és la millor garantia perquè pugui superar la lògica de les legislatures.

Àrees tècniques de l'Ajuntament

Els equips tècnics han de treballar de manera coordinada per assolir els objectius del Pla Local de Salut, i també per incorporar la participació en la seva elaboració.

Altres administracions del territori

En aquest grup hi ha administracions de diferents nivells i àmbits competencials: municipis veïns, consells comarcals, la Diputació de Barcelona, l'Agència de Salut Pública de Catalunya...

Experts en salut i professionals externs

Professionals de la salut

Fa referència al conjunt de professionals i personal sanitari/social, en les disciplines de medicina, infermeria, farmàcia..., i a les organitzacions professionals (associacions i col·legis) que les agrupen, que han de poder incidir en el Pla Local de Salut.

Xarxa assistencial

Els centres d'atenció primària, els hospitals i les clíniques públiques i privades, però també altres centres de salut com centres de fisioteràpia, sense oblidar les farmàcies, són els equips que el conjunt de la ciutadania té com a referència de salut.

Agents i empreses proveïdores

El sector econòmic que orbita en l'àmbit de la salut aplega un gran nombre d'empreses que proveeixen serveis i productes al sistema sanitari (indústria farmacèutica, asseguradores, mútues sanitàries...). Igualment, també hi ha empreses especialitzades en altres àmbits, però que també incideixen en matèria de salut (sector de l'alimentació, comerç...).

Universitat i centres de recerca

El món acadèmic, del coneixement i la recerca busca, cada vegada més, estar en contacte amb la realitat del territori que l'envolta, ja sigui per a la professionalització de l'estudiant com per a la transferència de coneixement entre la recerca i la resta del sistema de salut; per tant, poden fer aportacions clau al Pla Local de Salut.

Teixit associatiu, educatiu i espais de participació

Consell municipal de salut

Els consells municipals de salut (o consells locals de salut) són òrgans de participació comunitària per a l'assessorament, consulta, proposta i informació en matèria de salut pública. L'objectiu principal és vincular totes les institucions, entitats i col·lectius relacionats amb la salut en les polítiques de salut local.

Entitats de l'àmbit de la salut

Les entitats de l'àmbit de la salut poden tenir un rol molt rellevant tant en la diagnosi com en la formulació de propostes basades en la seva experiència.

Entitats i clubs esportius

Els clubs esportius i les associacions del món de l'esport apleguen un segment important de la població i poden ser molt transversals pel que fa als perfils de persones que hi estan associades. Malgrat que els seus objectius estan molt focalitzats en la pràctica esportiva, poden incidir en altres temàtiques i polítiques, com la salut pública.

Teixit d'entitats i associacions del municipi

Si el teixit social no es creu la participació en el Pla Local de Salut, o considera que no és prou rellevant, serà molt difícil arribar a una mostra representativa, diversa i inclusiva. La complicitat de la societat civil en la participació és clau per mobilitzar la intervenció de la ciutadania en els assumptes públics.

Escoles

Els centres educatius, en tots els nivells d'educació (infantil, primària, secundària), són espais idonis per conscienciar la població en edat escolar, però també són excel·lents espais de socialització i d'intercanvi que convé incorporar en l'elaboració dels plans locals de salut.

Ciutadania i col·lectius vulnerables

Ciutadania a títol individual

Les persones són les primeres interessades a tenir cura de la seva salut. Per això, s'ha de potenciar que tinguin un rol actiu envers la seva salut i en la consecució d'un model sanitari que funcioni millor i sigui sostenible. Un dels reptes principals en l'elaboració participativa del Pla Local de Salut és sensibilitzar i implicar la ciutadania no organitzada que fins ara no ha participat en la presa de decisions i la millora del sistema de salut.

Col·lectius vulnerables

L'edat, el gènere i la condició socioeconòmica poden ser factors determinants en la salut d'una persona. Col·lectius com la gent gran, els infants, les dones, les persones immigrades, el col·lectiu LGTBI poden tenir unes necessitats i requeriments de salut específics, que el disseny i l'execució del Pla Local de Salut ha de tenir en compte.

3.2.2. Mapa d'instruments a tenir en compte

Trets genèrics dels instruments de participació

Els instruments de participació han de tenir en compte dos trets genèrics:

Híbrids (que combinin espais formals i processos participatius i dimensió presencial i virtual)

La transversalitat de la participació en salut comporta una àmplia diversitat de perfils de possibles persones participants, tal com mostra aquesta Guia.

És per aquest motiu que cal combinar diferents canals que:

- barregin espais formals de participació i processos dinàmics amb data d'inici i final;
- equilibrin la dimensió presencial i online adaptada als diferents perfils/generacions de participants.

En definitiva, han de ser adequats per afavorir una participació diversa, accessible, flexible i àgil.

Basats en el rigor metodològic

El rigor metodològic es planteja des de dos punts de vista:

- Han de complir els criteris de disseny metodològic i de garantia de retorn dels resultats establerts per les normes que els regulen.
- Han de preveure tots els elements informatius necessaris per garantir una participació de qualitat i, en particular, no s'han d'oblidar tots aquells elements que facin referència a evidència científica.

Mapa dels instruments de participació en salut en l'àmbit local

A l'hora d'impulsar les dinàmiques participatives es poden identificar tres grans tipologies d'instruments de participació.

01.

Processos participatius
i mecanismes de consulta

02.

Espais estables
de participació

03.

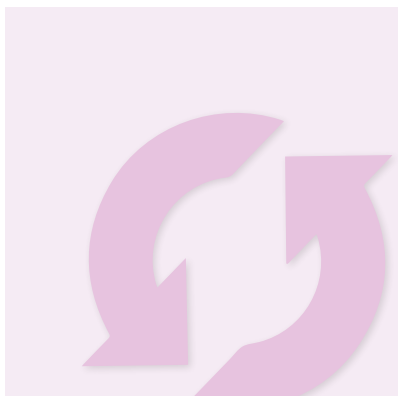
Codisseny i coproducció
de polítiques i iniciatives
locals de salut

Els instruments 1 i 2 tindran protagonisme durant les etapes de participació estratègiques explicades anteriorment, i l'instrument 3, durant la participació operativa.

Per obtenir informació més detallada en relació amb les tècniques i metodologies de participació es pot consultar:

- *Eines de participació ciutadana: Metodologies i tècniques per a l'acompanyament de processos participatius* (Diputació de Barcelona, 2018).
- *Eines per a la participació ciutadana: Bases, mètodes i tècniques* (Diputació de Barcelona, 2007)

01.

Processos participatius i mecanismes de consulta

Què són?

Són dinàmiques de participació amb una data d'inici i de final mitjançant les quals es demana a la ciutadania i als diferents agents implicats que aportin la seva opinió sobre una temàtica determinada.

Esdevenen el principal instrument de participació i han de seguir les tres fases següents:

- Fase d'informació
- Fase deliberativa
- Fase de retorn de decisions i de resultats

Cal recordar que un procés participatiu no sempre ha de ser decisiu (pot ser consultiu). La qüestió rellevant és assegurar el retorn que es farà dels resultats.

Recomanables per:

Impulsar la participació estratègica en salut

Avançar en dinàmiques de codecisió en l'àmbit de la promoció / prevenció

Implicar la ciutadania en general

Realitzar accions específiques adaptades al coneixement dels diferents participants

---

ETAPA 1
Constitució del grup motor

ETAPA 2.
Disseny del procés participatiu

ETAPA 3
Diagnosi participativa

ETAPA 4
Priorització conjunta i definició d'objectius i accions

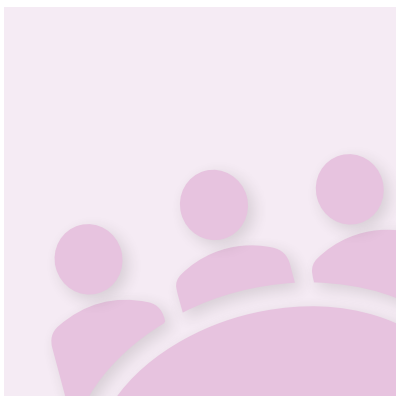
ETAPA 5
Implementació col·laborativa i seguiment

ETAPA 6
Avaluació participativa

ETAPA 7
Mobilització xarxa local de salut

02.

Espais estables de participació

Què són?

Són estructures formals de deliberació que donen resposta a temàtiques sectorials i territorials i que integren col·lectius de la societat civil organitzada.

L'espai estable habitual és el Consell Municipal de Salut, encara que, per la dimensió transversal d'aquest tipus de polítiques, és interessant incloure també qüestions relacionades amb les estratègies de salut a la resta de consells sectorials i/o territorials que puguin tenir els municipis.

És interessant agilitar-ne el funcionament i transformant-los en espais deliberatius amb un rol actiu en la dinamització de la xarxa local de salut.

Degut a les seves característiques són espais molt interessants per dur a terme debats profunds amb aquells agents amb major coneixement de l'àmbit de la salut, com poden ser professionals o entitats.

Cal assegurar el retorn i la difusió de les conclusions dels espais estables i el seu compliment.

Recomanables per:

Impulsar la participació estratègica en salut

Afavorir la deliberació de manera aprofundida

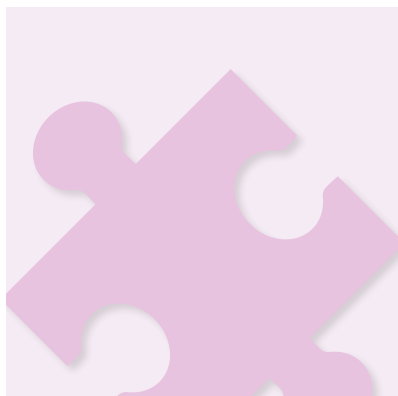
Arribar a col·lectius experts, com professionals, proveïdors o entitats

---

Abordar de manera pausada aspectes complexos, com la protecció de la salut

---

03.

Codisseny i coproducció de polítiques i iniciatives locals de salut

Què són?

Són els instruments que serveixen per incorporar la ciutadania en el desplegament i aplicació de les polítiques locals de salut. A la pràctica, es poden identificar exemples com:

- els pactes de gestió col·laborativa d'alguns dels aspectes prioritzats als plans locals de salut;
- el disseny col·laboratiu de nous serveis;
- el foment i canalització de persones voluntàries en el desplegament de les estratègies locals de salut.

Aquests instruments s'acostumen a desenvolupar habitualment a través d'entitats o associacions.

Recomanables per:

Impulsar la participació operativa en salut

Promoure la creació dels partenariats publicocomunitaris

Afavorir la corresponsabilitat en el desplegament de les estratègies en salut

---

ETAPA 1
Constitució del grup motor

ETAPA 2
Disseny del procés participatiu

ETAPA 3
Diagnosi participativa

ETAPA 4
Priorització conjunta i definició d'objectius i accions

ETAPA 5.
Implementació col·laborativa i seguiment

ETAPA 6
Avaluació participativa

ETAPA 7
Mobilització xarxa local de salut

3.2.3. La comunicació amb els diferents implicats

La participació té un potencial pedagògic enorme. És una oportunitat per sensibilitzar les persones sobre la importància de gaudir d'una bona salut pública i de plantejar la salut com un valor i com un dret del conjunt de la ciutadania.

Participació i comunicació són estratègies inseparables en el camí cap a una societat més democràtica. Tota participació ha d'anar acompanyada d'una estratègia de comunicació, ja que la comunicació exerceix múltiples funcions complementàries, i totes poden contribuir a una participació més efectiva de la ciutadania en el procés de disseny i implementació de les estratègies locals de salut.

Funció	Descripció
Donar visibilitat al Pla Local de Salut	La comunicació pot dotar de notorietat el Pla Local de Salut perquè destaquï entre la gran quantitat de missatges als quals la ciutadania està exposada.
Generar un clima d'interès	L'estratègia de comunicació hauria de formular missatges i continguts que captin l'atenció cap al Pla Local de Salut i que creïn un debat social al voltant de la salut pública.
Oferir als participants informació contrastada	Perquè tothom participi en igualtat de condicions i amb coneixement de causa, cal disposar d'informació suficient i adaptada a tots els perfils de participants. Això significa agrupar la informació de manera senzilla i adequar alguns continguts tècnics (mèdics) a un vocabulari més entenedor, i també fer-los més atractius.
Oferir informació pràctica sobre participació en salut pública	La comunicació ha d'aportar les dades bàsiques per participar amb garanties: els espais de participació disponibles, els mitjans per participar en el disseny d'un Pla Local de Salut...
Garantir el retorn dels resultats de la participació	Per contribuir a la generació de confiança entre els diversos agents de salut, és imprescindible rendir comptes de l'impacte real del procés participatiu sobre el Pla Local de Salut. Aquesta devolució ha de ser transparent a l'hora de raonar els motius pels quals determinades propostes no s'han acabat incorporant en el pla, i evitar, així, generar frustració.

La comunicació del Pla Local de Salut s'ha d'adaptar als perfils i als col·lectius específics als quals va adreçat. Cal evitar les estratègies comunicatives genèriques, com també les crides a la participació que s'adrecen a tothom de manera indiferenciada. Cal, doncs, segmentar i focalitzar la comunicació, i utilitzar els canals específics amb els quals s'informen cadascun dels col·lectius. Massa sovint es desplega una comunicació molt institucional que no arriba a les persones potencialment interessades. L'elaboració d'un sociograma pot ajudar molt a identificar i segmentar els destinataris clau de l'acció comunicativa.

Per al programa de comunicació es pot recórrer a múltiples instruments de comunicació, complementaris entre ells:

L'ús i l'adaptació del llenguatge també és un aspecte clau. Cal fer un esforç per traduir tota la informació —normalment disponible en llenguatge i format institucionals o tècnics— al llenguatge dels participants potencials. En aquest sentit, convé fer servir missatges clars, amb una llengua propera al públic al qual va destinada la comunicació.

També és important fer atractiva la informació sobre el Pla Local de Salut, ja que d'una altra manera difícilment serà utilitzada per la ciutadania. Així doncs, a més dels clàssics dossiers amb documentació escrita, cal incorporar propostes gràfiques i visuals, material lúdic o qualsevol altre mitjà o llenguatge de comunicació que pugui ser útil, sense condicionar el rigor del Pla Local de Salut.

Instrument

Secció web sobre el Pla Local de Salut

Xarxes socials

Bustiada, cartells informatius i convocatòria personalitzada

Presentacions als centres educatius, esportius, centres cívics, casals de gent gran, etc.

Descripció

- Donar a conèixer el Pla Local de Salut
- Generar interès pel tema
- Oferir tota la informació relacionada

- Donar a conèixer el Pla Local de Salut
- Generar interès pel tema
- Fer crides o engrescar a participar-hi
- Generar debats i grups de treball online

- Donar a conèixer el Pla Local de Salut
- Generar interès pel tema
- Captar el màxim de participants

- Implicar col·lectius diversos utilitzant els equipaments del municipi

3.2.4. Participació en l'elaboració, implementació i avaluació del Pla Local de Salut

Diagnosi	Priorització	Implementació	Avaluació
Grau d'obertura de la participació	Grau d'obertura de la participació	Grau d'obertura de la participació	Grau d'obertura de la participació
<p>Garantir la màxima diversitat, representativitat i inclusivitat</p> <p>Es pot fer brainstorming obert tant en l'àmbit de la prevenció/promoció com de la millora en la protecció de la salut</p>	<p>Diferenciar i acotar els perfils dels col·lectius participants</p> <p>Distingir entre una participació més intensa en l'àmbit de la prevenció/promoció i més acotada en la protecció</p>	<p>Concretar els perfils que poden participar distingint diferents àrees temàtiques</p>	<p>Novament, obrir per garantir diversitat, representativitat i inclusivitat i tenir en compte que es pot abordar com s'ha avançat en prevenció/promoció i en protecció de la salut</p>
Objectius de participació	Objectius de participació	Objectius de participació	Objectius de participació
<ul style="list-style-type: none"> • Informar sobre el Pla Local de Salut • Reflexionar sobre la salut de la localitat • Aportar informació per al perfil de salut local • Identificar el vincle o responsabilitat de cadascú amb la salut 	<ul style="list-style-type: none"> • Estimular la reflexió i el debat per a la presa de decisions • Assolir consensos i objectius compartits • Comprometre i implicar els agents en el Pla Local de Salut 	<ul style="list-style-type: none"> • Augmentar la capacitat d'impuls del Pla Local de Salut • Avançar cap a dinàmiques de corresponsabilitat • Obtenir un retorn continuat pel que fa al Pla Local de Salut • Enfortir i donar visibilitat al mapa d'actors territorials en l'àmbit de la salut 	<ul style="list-style-type: none"> • Enriquir l'avaluació basada en indicadors • Garantir el retiment de comptes • Afavorir dinàmiques grupals que ajudin a mobilitzar la xarxa local de salut
Críteris per a les eines de participació	Críteris per a les eines de participació	Críteris per a les eines de participació	Críteris per a les eines de participació
<ul style="list-style-type: none"> • Afavorir la participació del màxim nombre de persones i col·lectius • Incorporar mecanismes de participació complementaris • Assegurar una dimensió educativa de la participació 	<ul style="list-style-type: none"> • Acotar les qüestions a debat i els perfils a implicar a partir de les aportacions recollides durant la diagnosi • Reforçar l'ús de tècniques deliberatives orientades al consens 	<ul style="list-style-type: none"> • Diferenciar perfils a l'hora de treballar la col·laboració (identificació d'àrees d'acció diferenciades) • Assegurar espais estables de coproducció-codisseny d'actuacions 	<ul style="list-style-type: none"> • Afavorir novament la màxima obertura en la participació • Incorporar un sistema compartit d'indicadors amb dades obertes (<i>open data</i>)
Etapa 3	Etapa 4	Etapa 5	Etapa 6

ETAPA 3

3.3 Diagnosi participativa: el perfil de salut local

El perfil de salut local

És un informe de salut comparatiu

Es basa en els determinants de la salut

Identifica problemes, necessitats, riscos, recursos, actius

Incorpora conclusions i recomanacions

Font: *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut*

3.3.1. Objectius d'aquesta etapa i raons per obrir un procés de participació

La *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut* proposa definir la situació de partida del pla amb l'elaboració del perfil de salut local, també conegut com a diagnòstic de salut comunitari o anàlisi de situació de salut. El PSL és un informe de salut basat en els determinants de la salut que identifica els problemes i necessitats en aquest àmbit, i també els recursos i actius existents a la comunitat.

Incorporar la ciutadania i els agents de salut en aquest exercici de diagnosi permet descriure millor la realitat i detectar de manera molt més eficient quins són els problemes i les necessitats col·lectives més rellevants del municipi. Abordar el PSL de forma participativa permet aprofitar al màxim el coneixement de la ciutadania i els agents de salut sobre una situació determinada, i incloure el màxim d'opinions.

Concretament, la participació en aquesta fase persegueix els objectius operatius següents:

Objectius de participació

Descripció

Informar sobre el Pla Local de Salut

La redacció del perfil de salut local és, probablement, el primer punt de contacte de les persones i les entitats amb el procés d'elaboració del Pla Local de Salut.

Reflexionar sobre la salut de la localitat

Aquesta fase és el moment més adequat per reflexionar sobre els reptes de salut pública a la localitat i comprendre'ls.

Aportar informació per al perfil de salut local

La ciutadania i els agents locals tenen uns coneixements i unes sensibilitats que poden contribuir a completar la informació recollida per redactar el perfil de salut local.

Identificar el vincle o responsabilitat de cadascú amb la salut

Tots els objectius operatius esmentats han de contribuir a prendre consciència de la relació de cadascú amb la salut, i de la seva parcel·la de responsabilitat amb la salut de la comunitat.

3.3.2. Criteris per seleccionar les eines participatives a utilitzar

A l'hora de seleccionar les eines participatives que s'hauran d'utilitzar en aquesta etapa, cal tenir en compte tres criteris bàsics:

Afavorir la participació del màxim nombre de persones i col·lectius

- Aquesta fase és una fase d'obertura: ens interessa recollir com més aportacions millor per enriquir al màxim el procés.
- És una fase exploratòria, i s'ha de centrar a no deixar enrere cap sensibilitat ni cap aportació que pugui ser valuosa més endavant en el procés d'elaboració del Pla Local de Salut.
- Per aquests motius, en aquesta fase convé arribar al màxim de persones i perfils identificats durant la fase de disseny del procés participatiu.

Incorporar mecanismes de participació complementaris

- En aquesta fase ens interessen tant les eines que permetin obtenir molta informació amb poc esforç com aquelles que convidin a la reflexió i a la interpretació col·lectiva de les problemàtiques i els reptes a abordar.
- Per obtenir una radiografia el més completa possible de la realitat, és recomanable fer servir diverses eines participatives complementàries que permetin compensar els avantatges i inconvenients de cadascuna.
- També des del punt de vista de les persones participants és positiu fer servir eines diverses, ja que la diversitat de mecanismes i espais de participació pot oferir alternatives a públics diversos.

Assegurar una dimensió educativa de la participació

- Aquesta fase és una oportunitat per donar a conèixer conceptes bàsics de salut local entre col·lectius que no hi estan habituats. Convé generar espais d'aprenentatge (que probablement serà compartit), ja que tothom pot aportar el seu punt de vista i els seus coneixements.
- Plantejaments com el de la gamificació o el dels mapatges ciutadans poden contribuir a motivar la participació dels col·lectius, a la vegada que generen aportacions innovadores fetes des de perspectives diferents a les habituals.

3.3.3. Exemples de possibles eines participatives i recomanacions d'ús

A continuació, es proposen tres tècniques que, combinades entre elles, permeten arribar a un gran ventall de públic, amb un grau diferent de profunditat.

+ Nombre de persones a qui arriba -	- Grau de contrast de les aportacions +	Tècnica:	Descripció:
		Qüestionari poblacional	Qüestionari dirigit a un públic ampli, amb preguntes tancades o semiobertes que permeten fer un tractament sistemàtic de les respostes i que tindrà més o menys validesa estadística segons el tipus de mostreig. Així, quan tenen més validesa estadística, s'anomenen «enquestes», i quan no, prenen el nom d'«estudi d'opinió», «sondeig» o «consulta ciutadana».
Entrevista en profunditat	Trobada cara a cara (també es pot fer per via telefònica, tot i que no és tan efectiva) amb una persona o un grup reduït de persones per tal d'establir una conversa que permeti obtenir un discurs, és a dir, una agregació d'opinions, sensacions i idees que generen un paquet de coneixement d'interès per al procés participatiu.		
Itineraris participatius a peu de carrer	Passejades a peu de carrer per identificar i debatre propostes de potencialitats i aspectes de millora de l'espai públic en relació amb la salut (urbanisme, gestió d'espais públics, equipaments, mobiliari urbà, accessibilitat...). Permet identificar sobre el terreny àmbits de millora de la salut pública i aportar l'experiència vivencial de les persones participants.		

Recomanacions:

El tipus de qüestionari estarà determinat pel grau de representativitat desitjat, els recursos i el calendari disponible.

Les eines TIC poden servir per complementar una versió del qüestionari en paper amb un qüestionari en línia.

Per arribar a més persones i obtenir un major contrast, es poden fer entrevistes grupals amb persones que tinguin un perfil similar. Aquest format és més proper al del grup de discussió o grup focal.

Segons la flexibilitat del guió de l'entrevista, es parla d'entrevistes estructurades, semiestructurades o no estructurades. Com menys estructurada és l'entrevista, més aportacions innovadores es poden recollir, però també requereix més expertesa de la persona entrevistadora.

És especialment útil a l'hora d'implicar persones vinculades amb l'espai públic en el qual es vol intervenir (veïns, persones que hi treballen o que en fan ús...).

Aprofitar els itineraris per tractar els usos de l'espai públic des de diferents prismes (disseny, usos, convivència, mobilitat, seguretat...).

L'itinerari es pot complementar amb un qüestionari individual per anotar les impressions de l'itinerari i amb un debat en grup a la seva finalització per posar en comú les reflexions que hagin emanat de l'itinerari.

Es pot aprofundir sobre aquestes eines i d'altres de coproducció i codisseny a la guia *Eines de participació Ciutadana. Metodologies i tècniques per a l'impuls de processos participatius* (Diputació de Barcelona, 2018).

Participació en la diagnosi de salut comunitària de Vic

Vic, 2017-2018-2019

A principi del 2018, la Taula de Salut Comunitària, per mitjà del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural de la ciutat i l'Ajuntament de Vic, va convidar la ciutadania a participar en la diagnosi de salut comunitària de Vic. Es van organitzar diversos grups de discussió sobre la salut comunitària al municipi. Concretament, els debats pretenien recollir i conèixer quins determinants sociosanitaris de la ciutat de Vic afavorien i deterioraven el benestar dels veïns i veïnes. A partir dels resultats de la diagnosi, que es van presentar públicament, es va obrir una nova fase de participació amb la prioritització dels reptes identificats. Després de la votació de 136 persones, els cinc reptes més votats van ser: sobreenvelliment, convivència, desigualtats socioeconòmiques, activitat física i, en cinquena posició, un empat entre violència de gènere i salut mental. Ja el 2019, havent prioritzat l'abordatge del repte del sobreenvelliment, es va debatre a través de dinàmiques participatives, amb entitats, serveis i agents vinculats a les persones grans, sobre el maltractament, la solitud i el sobreenvelliment per detectar, intervenir, coordinar i prevenir aquests problemes. A la trobada es va veure la necessitat de crear un espai de coordinació, formació i intercanvi entre els diferents agents.

La Taula de Salut Comunitària de Vic la formen 13 professionals de 8 serveis diferents de l'àmbit sociosanitari que tenen per objectiu pro-

moure la salut de la població de Vic en tots els espais, des d'una òptica de salut comunitària i intercultural, posant especial atenció en els grups més vulnerables o amb més dificultats de tenir les mateixes oportunitats. Amb iniciatives com aquesta, la Taula de Salut Comunitària s'ha obert a la ciutadania, s'ha enriquit amb les seves aportacions i ha iniciat una dinàmica de participació amb la creació de diversos espais que tindran continuïtat vinculats a diferents temàtiques prioritàries.

Més informació:

<http://www.tapis.cat/procescomunitarivic/>

Enquesta del Pla de Salut 2019-2022

Igualada, novembre 2018

En el marc del Pla de Salut 2019-2022 d'Igualada, el Departament de Sanitat i Salut Pública de l'Ajuntament va dissenyar una enquesta per a entitats del municipi de diversos àmbits (culturals, de salut, esportives, etc.). Es va optar per incloure entitats diverses perquè la salut és una disciplina que ha de ser transversal a totes les polítiques i tots els sectors han d'incorporar aquesta lògica.

L'enquesta incloïa preguntes referents a la percepció subjectiva en l'àmbit de la salut, al coneixement de la cartera de serveis municipals i a la valoració de les accions dutes a terme per l'Ajuntament. L'objectiu del qüestionari era recollir les propostes i demandes de les entitats per dissenyar nous objectius i actuacions per al Pla de Salut 2018-2022. El formulari era senzill i es podia respondre en pocs minuts, cosa que va afavorir la participació.

Respondre a les preguntes plantejades i saber que les opinions es tindrien en compte a l'hora de dissenyar les polítiques públiques de salut del municipi va fer augmentar la sensació de participació de les entitats i la ciutadania en general. A més, es va aprofitar que es feia l'enquesta per informar sobre què és i per què cal un Pla Local de Salut.

Més informació:

<http://www.igualada.cat/ca/regidories/sanitat-i-salut-publica/pla-de-salut-digualada/pla-de-salut-2015-2019>

ETAPA 4

3.4 Priorització de necessitats de salut i definició d'objectius i accions

3.4.1. Objectius d'aquesta etapa i raons per obrir un procés de participació

Un cop elaborat el perfil de salut local, ja es pot establir l'agenda local de salut, és a dir, el Pla d'Acció Local de Salut pròpiament dit, en el qual es prioritzen les necessitats de salut i es defineixen els objectius i accions del pla. Aquesta fase és la més decisòria del cicle. La participació de la ciutadania pot ajudar a prendre decisions més contrastades i fins i tot consensuades amb el teixit social. Probablement no es podrà aconseguir un consens total en tots els punts, però sí arribar a solucions més acceptades pel conjunt de persones que hagin intervingut en el procés.

Igual que per elaborar el perfil de salut local, per a la priorització de les necessitats de salut cal comptar amb la participació de la ciutadania i dels agents de salut identificats durant la fase de disseny del procés participatiu, amb els objectius operatius següents:

Objectius de participació	Descripció
Estimular la reflexió i el debat per a la presa de decisions	En aquesta fase la participació s'orienta al debat entre els agents per promoure l'acord per a la presa de decisions conjuntes. Això implicarà prioritzar i descartar alternatives apuntades en la fase anterior.
Assolir consensos i objectius compartits	El debat ha d'anar dirigit al consens i a la construcció d'una proposta compartida per a l'acció local, orientada a millorar la salut al municipi, que animi els diversos sectors a treballar plegats i a unir esforços per dur a terme l'acció.
Comprometre i implicar els agents en el Pla Local de Salut	El debat i l'assoliment de consensos i objectius compartits per la comunitat en general i els diversos sectors i actors genera un sentiment de compromís i identificació amb els objectius del Pla Local de Salut.

3.4.2. Criteris per seleccionar les eines participatives a utilitzar

Acotar les qüestions a debatre i els perfils a implicar a partir de les aportacions recollides durant la diagnosi

- Aquesta fase és una fase mirall de la diagnosi participativa, en el sentit que si aquella plantejava interrogants i reptes, aquesta ha de determinar respostes i actuacions.
- Per tant, aquesta fase és una fase de tancament que treballa sobre les aportacions recollides durant la fase anterior per sintetitzar-les, concretar-les i prioritzar-les, i prendre decisions relacionades amb elles.

Reforçar l'ús de tècniques deliberatives orientades al consens

- En aquesta fase convé recórrer a tècniques com més participatives millor, que permetin la interacció entre agents i col·lectius.
- Cal destacar la generació d'aportacions col·lectives i la seva deliberació i debat. Això permet visualitzar de manera molt efectiva el debat.
- En la majoria de casos, aquestes tècniques han d'anar dirigides a trobar el consens a través de l'argumentació i el raonament, i, quan aquest no sigui possible, recollir quines són les causes dels dissensos.
- Si s'aposta per dur a terme votacions, s'ha de permetre una o diverses seqüències de votació o prioritització amb debat previ.

Les tècniques deliberatives tenen un grau elevat de complexitat i convé tenir en compte una sèrie de factors. A continuació, es recullen algunes recomanacions sobre com abordar un debat:

Recomanació

Descripció

Proporcionar informació prèvia

A l'hora de convocar les trobades, cal oferir a totes les persones convocades informació suficient perquè puguin acudir-hi en una certa igualtat de condicions respecte dels coneixements previs necessaris i poder fer, així, un debat més equilibrat.

Fer un esforç de convocatòria per evitar biaixos

Per tenir una mostra de participants representativa, diversa i inclusiva, cal fer un esforç especial de convocatòria amb determinats col·lectius, i evitar així que hi participin només «els de sempre». Ajustar adequadament la franja horària o oferir un espai d'acollida d'infants paral·lel a la celebració de la trobada són maneres de facilitar la participació de famílies, per exemple.

Habilitar adequadament l'espai on tindrà lloc el debat

Convé que el taller tingui lloc en un espai que sigui polivalent, amb mobiliari mòbil que permeti generar espais de treball en grup i en plenari. També cal que l'espai estigui ben equipat amb sistemes de so i imatge i connexió a Internet. Finalment, cal que sigui confortable i accessible per a tot tipus de persones.

Delimitar bé els objectius de la sessió i les expectatives

Igual que s'ha de fer amb el conjunt del procés participatiu, convé deixar clars quins són els objectius de la sessió, les pautes per al seu funcionament i els resultats que se n'esperen.

Dominar les dinàmiques de grup

Perquè la trobada resulti efectiva i flueixi, cal disposar de facilitadors o dinamitzadors que dominin les eines de gestió de conflictes i evitin les situacions de monòlegs, enfrontaments i altres situacions de les dinàmiques grupals que puguin ser incòmodes per a part dels participants.

Fer una gestió curosa del temps

En qualsevol taller, el principal factor que condiciona els debats és el temps. La durada adequada per a un taller és d'entre 2 i 3 hores, però també es poden plantejar sessions més llargues, de mitja jornada o jornada completa. Sigui quina sigui la durada del taller, convé fer un seguiment adequat del temps per evitar donar la sensació d'una cursa contra rellotge o, al contrari, d'estar perdent el temps.

3.4.3. Exemples de possibles eines participatives i recomanacions d'ús

Hi ha un ventall molt ampli d'eines de debat disponibles, d'entre les quals se'n proposen tres que encaixen preferentment en aquesta fase de tancament i prioritització de propostes.

Tècnica:

Descripció:

Prioritzant amb el cercle mental dins/fora

Dinàmica d'alineament entre els objectius i el marc mental dins del grup de participants mitjançant una visualització ràpida dels trets d'una política pública, i definint uns límits clars i consensuats sobre els quals construir-la. Per dur-lo a terme, es dibuixa un cercle en l'àrea central d'un full gran, que representa la política pública. Els participants, en grup, fan les seves aportacions indicant quins aspectes queden dins o fora de la política pública, de manera que al final es disposa d'un mapa visual i consensuat on poder veure de què tracta la política pública i quins aspectes en queden fora.

Recomanacions

Fer una bona exposició prèvia dels treballs del Pla Local de Salut (com ara els resultats del perfil local de salut) per contextualitzar les persones participants.

Seleccionar amb cura la mostra de persones que participaran en el taller, incorporant-hi persones internes de l'Ajuntament que estiguin implicades en la seva implantació.

Es pot treballar un sol àmbit del Pla Local de Salut o fer grups o ampliar el temps per treballar-ne més d'un.

Tècnica:

Descripció:

Prototipatge de solucions en salut pública

Conjunt d'elements de visualització ràpida (dibuix, esquema o maqueta) que permeten fer tangible una idea per comprendre millor el Pla Local de Salut. Permet concretar propostes per passar d'un àmbit més abstracte (idees) a un de més concret (accions, mesures, etc.).

Recomanacions

Convidar les persones participants a fer servir la imaginació per fer tangibles les idees i construir un prototip en forma de dibuix, esquema o maqueta (per exemple, l'esquema de la pantalla d'inici d'un portal de salut pública o la maqueta d'un equipament de recursos en salut pública).

Disposar de materials variats (retoladors, fulls, trossos de cartró, peces de Lego, taps de suro o plàstic, etc.) per facilitar la creativitat en la creació de prototips.

Tècnica:

Rondes presencials de priorització

Descripció:

Procés de votació d'idees i propostes per fer-ne una selecció i priorització, basant-se en diferents criteris (innovació, viabilitat, desig...). Permeten seleccionar propostes i filtrar-les combinant diferents criteris per prioritzar les que tenen més potencial de desenvolupament.

Recomanacions

Implicar les persones que han participat prèviament (en fases anteriors) en la generació d'idees o propostes de forma col·lectiva.

Concretar quines són les propostes que poden votar les persones participants, clarificant els objectius de la votació (prioritzar les idees no significa necessàriament que s'acabin desenvolupant).

Aportar informació de context útil perquè les persones valorin el grau d'innovació i viabilitat de les propostes que se sotmeten a priorització.

Es pot aprofundir sobre aquestes eines i d'altres de coproducció i codisseny a la guia *Eines de participació ciutadana. Metodologies i tècniques per a l'impuls de processos participatius* (Diputació de Barcelona, 2018).

Participació ciutadana en el Pla Local de Salut

Olesa de Montserrat, 2019-2023

Durant 2018 i 2019, la regidoria de Salut Pública d'Olesa de Montserrat va programar diverses activitats participatives obertes a tota la ciutadania amb l'objectiu d'identificar allò que milloraria la salut de la ciutadania i recollir propostes per incorporar-les al Pla Local de Salut.

D'una banda, es van organitzar tres jornades: una de participativa, una de debat amb agents de salut especialitzats i una última de presentació dels resultats del procés participatiu i de prioritització de les accions a dur a terme. D'aquesta manera es va garantir el retorn dels resultats a les persones participants en aquest procés i també es va crear un espai on poguessin participar tant la ciutadania com els agents de salut, compartint així diverses visions sobre la mateixa temàtica. A més, es van fer enquestes amb formats molt diferents perquè ningú quedés fora del procés. A més d'instal·lar bústies en diversos espais del municipi, també es va publicar un qüestionari a través de les xarxes socials i una enquesta online de prioritització de les accions a realitzar.

El format participatiu obert a la ciutadania va fer palesa l'actitud positiva de col·laboració de les persones participants i va recollir una gran diversitat de propostes, que van servir per orientar les polítiques municipals de salut per als propers anys.

Més informació:

<http://olesademontserrat.cat/pl19/ajuntament-seu-electronica/comunicacio/noticies-municipals/id8143/ajuntament-convida-ciutadania-participar-elaboracio-pla-salut-2019-2023.htm>

Jornada tècnica de discussió de les línies de treball del Pla Local de Salut

Sant Feliu de Llobregat, 2018

L'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat va elaborar l'any 2018 el Pla Local de Salut amb l'horitzó 2030. Per fer-ho, a part de dur a terme dinàmiques participatives amb la ciutadania, va implicar també membres del mateix equip tècnic municipal. En el marc d'aquest procés de treball, es va celebrar una jornada tècnica transversal de discussió de les línies de treball i actuacions a impulsar en el marc del Pla Local de Salut. Les àrees contactades durant el procés de treball intern van ser: Llicències i Planejament, Esports, Cultura, Promoció Econòmica, Joventut, Medi Ambient, Salut Pública, Educació, Persones amb Discapacitat, Dona, Ciutadania i Igualtat, Participació, Serveis Socials, Gent Gran i Comerç.

Concretament, a cadascuna de les àrees es va preguntar el següent:

- Quines actuacions en marxa o previstes de la teva àrea poden ajudar a desplegar el Pla Local de Salut? Quins altres plans locals poden generar sinergies amb el Pla Local de Salut?
- Quines actuacions noves caldria impulsar?

La jornada interna va servir per plasmar la transversalitat dels aspectes vinculats a la salut i totes les àrees van acabar fent contribucions al futur pla. La jornada també va permetre a les diferents àrees municipals implicar-se en el seu desplegament.

Més informació:

<https://www.santfeliu.cat>

ETAPA 5

3.5. Implementació col·laborativa i seguiment del Pla Local de Salut

3.5.1. Objectius d'aquesta etapa i raons per obrir un procés de participació

Una vegada definits els objectius i les accions i aprovat el Pla Local de Salut, comença la part operativa vinculada amb el seu desplegament. La *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut* desenvolupa de manera detallada les etapes que han d'acompanyar l'aprovació del pla:

Execució

L'execució és el moment en què els recursos que s'han posat a disposició del pla s'articulen i es coordinen de manera que les agendes es puguin sincronitzar. Així, és recomanable elaborar els fulls de ruta amb informació relativa a les mesures i actuacions que cal dur a terme així com el repartiment de tasques que convé fer i el calendari que es pot seguir.

Seguiment tant del procés d'elaboració com de la implantació

El seguiment ens permet identificar desviacions i decidir sobre possibles rectificacions. El seguiment ha de servir per donar resposta a dues preguntes clau:

- Com va l'elaboració del pla i els seus continguts?
- Com es va fent la implantació del pla?

Font:

Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut

És recomanable que aquesta fase també inclogui dinàmiques participatives que persegueixin els objectius següents:

Objectius de participació	Descripció
Augmentar la capacitat d'impuls del Pla Local de Salut	L'Ajuntament pot aprofitar el coneixement i la capacitat d'impuls de projectes i accions de certs actors del territori. D'aquesta manera el Pla Local de Salut pot passar a comptar amb un major nombre de persones i col·lectius que treballin per assegurar la seva implementació.
Avançar cap a dinàmiques de corresponsabilitat	El fet d'implicar agents del territori en la implementació del pla pot fer que se'l sentin més seu. Mitjançant una implementació col·laborativa, es pot aconseguir que col·lectius diversos se sentin més identificats amb el pla.
Obtenir un retorn continuat pel que fa a l'impuls del Pla Local de Salut	La participació en la implementació està orientada també a tenir un major nombre d'antenes que identifiquin possibles desviacions en l'impuls de les accions del pla. És a dir, podem tenir més diversitat en els perfils que estan atents a com es desenvolupa en el dia a dia el Pla Local de Salut.
Enfortir i donar visibilitat al mapa d'actors territorials que actuen en l'àmbit de la salut	La participació en aquesta etapa permet reforçar el paper del teixit territorial en l'àmbit de la salut, així com visibilitzar la seva contribució operativa a les polítiques locals de salut.

3.5.2. Criteris per seleccionar les eines participatives a utilitzar

A l'hora de seleccionar les eines participatives que s'hauran d'utilitzar en aquesta etapa, cal tenir en compte dos criteris bàsics:

Diferenciar perfils a l'hora de treballar la col·laboració (identificació d'àrees d'acció diferenciades)

- No tota la ciutadania del municipi té la capacitat (per temps, coneixements, recursos, etc.) ni la voluntat d'implicar-se en la implementació i seguiment operatiu del dia a dia del Pla Local de Salut.
- És per aquest motiu que en aquesta etapa és convenient que el grup motor torni a recuperar l'eina del sociograma per analitzar quin és el mapa d'actors que es poden vincular amb la implementació del Pla Local de Salut.

Assegurar espais estables de coproducció-codisseny d'actuacions

- La participació en la fase d'implementació i seguiment es basa en la lògica col·laborativa. Això vol dir que les persones participants passen a integrar-se en els equips que impulsen els projectes.
- Per tant, les eines que s'utilitzin han de garantir que se supera la frontera entre Administració i agents implicats i que, en canvi, es configuren dinàmiques de treball horitzontal entre tots els actors identificats com a rellevants mitjançant el sociograma.

3.5.3. Exemples de possibles eines participatives i recomanacions d'ús

A continuació, se seleccionen tres eines que poden ser útils per impulsar la participació en aquesta fase. Cal recordar que abans d'utilitzar-les cal elaborar un sociograma amb el grup motor per detectar els actors que convé implicar durant la implementació i seguiment del Pla Local de Salut.

Tècnica

Descripció

Pactes de col·laboració i diàleg en alguns dels àmbits prioritzats al pla (implementació)

Aquests pactes es basen en la idea de configurar equips de treball mixtos (de dins i fora de l'Ajuntament) per tal d'implementar aspectes concrets del Pla Local de Salut. Un col·lectiu susceptible de participar en aquests pactes, per exemple, són els joves, ja que mitjançant la seva participació poden contribuir decisivament a l'èxit del codisseny i aplicació de les polítiques de les quals seran destinataris.

Els pactes de col·laboració han d'incloure el tema concret, els membres de l'equip intern-extern, els compromisos i rol de cada part, els resultats esperats, la dinàmica de funcionament (trobades, etc.) i, si escau, el mecanisme per formar-ne part.

Recomanacions

És una eina que pot servir per fomentar la participació de dues tipologies de col·lectius clau:

- Col·lectius mobilitzats i amb recursos i coneixement que poden generar clares sinergies amb l'Ajuntament.
- Col·lectius que normalment no participen i a qui es vol apropar al Pla Local de Salut a través d'una vinculació concreta en el desplegament d'accions puntuals.

Tècnica

Les matrius de contrast (implementació)

Descripció

És una eina que es basa en la representació visual, en forma de matriu, de les primeres impressions de les persones participants sobre la maqueta o disseny inicial d'una de les accions previstes al Pla Local de Salut.

Per tant, és una eina participativa que permet testar alguna de les accions previstes al Pla Local de Salut just abans d'implementar-lo. Per exemple, si el pla determina que cal fer una campanya de sensibilització sobre hàbits d'alimentació saludables o desenvolupar un web municipal amb recursos sobre salut, aquesta matriu permet veure si el disseny inicial d'aquestes accions contrasta amb les necessitats dels futurs usuaris.

Recomanacions

És útil per assegurar que s'incorporen com a participants en el disseny de les accions les persones que en seran destinatàries.

És recomanable comptar també amb les persones de l'Ajuntament implicades en el procés d'implementació de les propostes per afavorir la transversalitat i assegurar que reben els inputs de les futures persones usuàries.

Tècnica

Els desencadenants per a la millora (seguiment)

Descripció

Aquesta eina és especialment útil per facilitar un seguiment continuat i participatiu del pla. Per fer-lo, aquesta eina proposa una bateria de preguntes que ajuden els participants seleccionats a abordar els temes inclosos al Pla Local de Salut des de prismes diferents, reflexionar sobre els continguts actuals i plantejar millores potencials.

Recomanacions

És recomanable utilitzar aquesta eina per obtenir valoracions qualitatives que completin les valoracions més quantitatives basades en indicadors.

Els resultats dels desencadenants de millora poden donar lloc a modificacions puntuals del Pla Local de Salut, fet que afavoreix el cicle de millora contínua.

Es pot aprofundir sobre aquestes eines i d'altres de coproducció i codisseny a la guia *Eines de participació ciutadana. Metodologies i tècniques per a l'impuls de processos participatius* (Diputació de Barcelona, 2018).

Procés participatiu «Salut i dones».

Pla de Salut d'Igualada 2015-2018

Igualada, 2017-2018

El Pla de Salut d'Igualada 2015-2018 va apostar de forma decidida per promoure la salut de les dones. Així doncs, incloïa l'organització d'un mecanisme participatiu per recollir les propostes i demandes d'aquest col·lectiu i incrementar l'apoderament femení.

Des del novembre del 2017 fins al juny del 2018, es va convocar 24 persones a participar en sessions monogràfiques per debatre diversos temes relacionats amb la salut: violència masclista, salut sexual, afectiva i reproductiva, hàbits de vida saludables, salut de les persones cuidadores, salut mental i addiccions i malalties més freqüents. Els debats es van fer en format de grups de discussió, moderats per la tècnica de Promoció de la Salut de l'Ajuntament d'Igualada i l'agent d'igualtat de la Mancomunitat de la Conca d'Òdena.

Els grups de discussió van permetre crear un espai de complicitat i confiança entre les dones, que els va facilitar parlar de temes molt diversos sense massa tabús. Amb la seva contribució en la decisió i definició del Pla de Salut d'Igualada, les participants van sentir-se part del procés de disseny de polítiques públiques de salut de l'Ajuntament.

Més informació:

<http://www.igualada.cat/ca/regidories/sanitat-i-salut-publica/habits-saludables/proces-participatiu-salut-i-dones>

L'Aula de Salut de Mataró. Pla Municipal de Salut Pública 2017-2020

Mataró, 2018

Després d'un extens procés participatiu que va implicar tots els serveis municipals, agents de salut del territori, entitats i ciutadania, a principis del 2018 es va aprovar el Pla Municipal de Salut Pública 2017-2020 de Mataró. El pla es dota de diversos mecanismes de coordinació interna i treball en xarxa per assegurar el bon govern de la salut pública, com per exemple la creació (per decret d'alcaldia) d'una comissió interdepartamental de salut pública, formada per responsables tècnics de tots els serveis de l'Ajuntament que tenen relació amb la salut.

Un altre instrument de treball en xarxa per la bona governança de la salut a la ciutat és el Grup de Treball de Salut Comunitària, format pel Consorci Sanitari del Maresme (CSdM), l'Institut Català de la Salut (ICS), la Secretaria de Salut Pública del Departament de Salut, les oficines de farmàcia de la ciutat i la Secció de Salut de l'Ajuntament de Mataró. Una de les primeres iniciatives que ha impulsat la Taula de Salut Comunitària és la creació de l'Aula de Salut Municipal, un espai de formació sobre salut adreçat a tota la ciutadania i als col·lectius professionals específics. L'Aula de Salut funciona com un aparador de totes les activitats formatives que es fan a la ciutat per part de totes les entitats i administracions que volen participar-hi. També commemora els dies mundials vinculats a la salut i ofereix formació en salut comunitària. L'Aula es va presentar a la ciutadania l'octubre del 2018 i ja és una eina més per empoderar la ciutadania de Mataró en la millora de la salut pública.

Més informació:

<https://www.mataro.cat/es/temas/salud/aula-de-salud>

ETAPA 6

3.6 Avaluació participativa del Pla Local de Salut

La *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut* també desenvolupa els aspectes vinculats a l'avaluació continuada d'aquests plans. A tall d'exemple, aquesta guia destaca:

Sempre que la realitat i els recursos disponibles ho permetin, és convenient realitzar avaluacions intermèdies, anuals o a la meitat del cicle de vigència del pla, de manera que, amb el quadre d'indicadors bàsics seleccionats, puguem prendre decisions relatives a potenciar o millorar els programes, els projectes i les activitats, i també comunicar els èxits assolits.

L'avaluació final de resultats, quan el període de vigència del pla acaba, esdevé en la pràctica, l'inici de l'elaboració d'un Perfil de Salut del nou cicle. De manera que són els canvis sorgits d'un Perfil de Salut a un altre els que ens donen la dimensió dels resultats, en els indicadors relacionats amb els determinants de salut i amb el patró de morbimortalitat.

És convenient tenir en compte que també poden ser triats com a referència els indicadors de conscienciació pública, el coneixement de riscos per a la salut i la contemplació de canvis en els hàbits. El mateix es podria dir del canvi en indicadors socioeconòmics o del medi ambient físic que es troben vinculats a una superior prevalença i incidència d'unes determinades causes de mortalitat i morbiditat.

Font: *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut*

Per fer l'avaluació cal establir un mètode objectivable per determinar el grau d'avanç de les estratègies. Per fer-ho, s'ha d'establir un sistema consensuat d'indicadors. Aquests indicadors s'hauran de complementar amb els indicadors de valoració de les accions incloses al pla. Aquests aspectes s'hauran de completar, a més, amb una dimensió qualitativa de l'avaluació detallada a la *Guia per a l'avaluació d'un Pla Local de Salut. Una mirada qualitativa*, de la Diputació de Barcelona.

En el marc dels processos d'avaluació, també és útil obrir la participació seguint els següents objectius:

Objectius de participació	Descripció
Enriquir l'avaluació basada en indicadors	La implicació de la ciutadania i dels agents del territori durant els moments d'avaluació permet aportar informació addicional per complementar els sistemes tradicionals d'avaluació basats en indicadors.
Garantir el retiment de comptes	El fet de facilitar la participació durant la fase de seguiment i ara en aquesta d'avaluació apropa el desplegament del Pla Local de Salut i, per tant, facilita a l'Ajuntament explicar els avenços assolits.
Afavorir dinàmiques grupals que ajudin a mobilitzar la xarxa local de salut	L'avaluació participativa permet també que la xarxa d'actors del territori se sentin més seu el Pla Local de Salut. D'aquesta manera es facilita la seva mobilització pel que fa al desplegament de les polítiques locals de salut.

3.6.1. Criteris per seleccionar les eines participatives a utilitzar

A l'hora de seleccionar les eines participatives que s'hauran d'utilitzar en aquesta etapa, cal tenir en compte dos criteris bàsics:

Afavorir novament la màxima obertura en la participació

- Els moments d'avaluació del Pla Local de Salut han d'incloure dinàmiques participatives obertes al conjunt d'agents del territori.
- Es tracta que tothom que vulgui participar, tingui una via per aportar la seva visió del desplegament del Pla Local de Salut. Aquesta visió pot estar basada en recursos diferents: els professionals tindran coneixement expert; la ciutadania, vivències a títol individual, i les entitats, coneixement comunitari.
- L'objectiu de les tècniques emprades ha de ser que totes aquestes visions puguin tenir cabuda durant les avaluacions del Pla Local de Salut.

Incorporar un sistema compartit d'indicadors amb dades obertes

- Qualsevol tècnica deliberativa que s'apliqui en el marc de l'avaluació del pla, ha d'anar acompanyada de la difusió del sistema d'indicadors emprat com a base de l'avaluació del Pla Local de Salut.
- Aquests indicadors han de servir de base per a la deliberació, però, a més, seguint els preceptes de la llei de transparència, han d'estar basats en sistemes de dades obertes que en facilitin la monitorització externa.

Guia per a l'avaluació d'un Pla Local de Salut. **Una mirada qualitativa** *Diputació de Barcelona, 2016*

La Diputació de Barcelona, a més de publicar l'any 2013 la *Guia metodològica per a l'elaboració d'un Pla Local de Salut*, va elaborar una *Guia per a l'avaluació d'un Pla Local de Salut*. Aquest instrument, adreçat als càrrecs electes i al personal tècnic de salut pública, planteja un model d'avaluació que, a més d'avaluar les accions programades, fa èmfasi a esbrinar si al llarg del procés de disseny i implantació del pla de salut s'ha aconseguit o no, i en quina mesura, establir les aliances i sinergies necessàries per dur a terme una acció en salut rellevant al municipi.

3.6.2. Exemples de possibles eines participatives i recomanacions d'ús

A continuació, se seleccionen tres eines que poden ser útils per impulsar la participació en aquesta fase i que poden complementar les avaluacions fetes a través dels sistemes d'indicadors.

Tècnica

Diàlegs apreciats amb col·lectius específics

Descripció

Es tracta d'una dinàmica que permet un debat vivencial, posant en valor experiències positives en relació amb projectes desenvolupats en el marc del pla. Es poden reunir grups amb perfils específics (joves, col·lectius vulnerables, experts, etc.) que tractin àmbits concrets del pla. La dinàmica permet que cada participant es posi a la pell d'un altre (ja que intercanvien experiències) i que consensuïn aspectes que poden servir de pilars sobre els quals iniciar el nou cicle de planificació.

Recomanacions

És útil per implicar persones que han estat vinculades al pla (perquè han ajudat a impulsar-lo o perquè han estat usuàries d'accions concretes).

Afavorir visions positives del futur, basades en les fortaleses i en allò que els participants recorden que ha funcionat, per complementar les avaluacions amb els elements positius que cal no descuidar.

Tècnica

Jurat ciutadà aplicat a l'avaluació

Descripció

Aquesta eina clàssica està enfocada a fer que les persones participants es constitueixin com a jurat popular amb la missió d'emetre un veredict sobre el Pla Local de Salut. D'aquesta manera es constitueix un ens no dependent de la jerarquia municipal que delibera sobre els pros i contres del desplegament del Pla Local de Salut.

Recomanacions

Per evitar un debat massa genèric al voltant de la salut al municipi és interessant centrar el debat del jurat al voltant de temes concrets (indicadors sensibles, projectes estratègics del pla, etc.).

Tècnica

Grup d'avaluadors participatius (a partir de la dinàmica de grups focals)

Descripció

Partint de la metodologia dels grups focals, el grup d'avaluadors és un instrument orientat a generar un equip transversal encarregat de fer sessions periòdiques d'avaluació del pla. En aquest grup hi ha d'haver persones amb perfils heterogenis (tècnic, expert, entitats, ciutadania), cosa que permet avaluar si el pla està aconseguint l'equilibri pel que fa a la seva viabilitat política, tècnica i social.

Recomanacions

Cal tenir en compte la seva posada en marxa des del moment inicial. El grup motor pot ser l'embrió d'aquest grup d'avaluadors.

Les persones que hi participen han de rebre formació sobre coavaluació.

Es pot aprofundir sobre aquestes eines i d'altres de coproducció i codisseny a la guia *Eines de participació ciutadana. Metodologies i tècniques per a l'impuls de processos participatius* (Diputació de Barcelona, 2018).